

P. Ludwig Pichler, SJ — uz 100. obljetnicu života

*Anto Lozuk**

Uvod

Isusovac p. Ludwig Pichler, dirigent, skladatelj i jedan od najboljih poznavatelja bizantsko-slavenske liturgijske glazbe, napunio je 5. srpnja 2015. životnu dob od sto godina. Zanimljiv je njegov životni put. Po narodnosti Austrijanac, član Hrvatske provincije Družbe Isusove, najveći je dio svoga dugog života proveo u Papinskoj kolegiji *Russicum* — pune 63 godine! — gdje mu je glavna zadaća bila promocija bizantsko-slavenske liturgijske i glazbene tradicije.

Rodio se 5. srpnja 1915. u Innsbrucku (Austrija) u velikoj obitelji, kao pretposljednji od desetero djece. Otac Anton bio je zaposlen na željeznici, a majka Mathilda, r. Hellk, brinula se za odgoj djece. Upravo u vrijeme Ludwigova rođenja i sljedećih nekoliko godina njegov je otac sudjelovao u gradnji pruge Prijedor — Knin. Zbog njegova posla obitelj napušta Austriju i seli u Bosnu koja se tada još nalazila u sklopu Austro-Ugarskoga Carstva. Nastanjuju se upravo u gradiću Prijedoru koji je onda imao oko pet tisuća stanovnika. Ondje Ludwig pohađa četiri razreda osnovne škole i četiri razreda gimnazije, a nakon toga prelazi u Travnik te nastavlja školovanje u isusovačkoj gimnaziji. Nju je već bio pohađao njegov dvije godine stariji brat Alfred, budući banjalučki biskup. Završivši gimnaziju u Travniku, Ludwig 1934. stupa u novicijat Družbe Isusove u Zagrebu.

1. Glazbena i svećenička formacija

Ludwig Pichler nije pohađao glazbenu školu. Na području glazbe bio je više-manje samouk. No osvanule su okolnosti koje su u mnogome pomogle njegovu glazbenom odgoju i sazrijevanju. U obitelji Pichler uvijek se muziciralo. Ludwig je vrlo rano počeo svirati gitaru, a braća i sestre sačinjavali su pravi mali zbor koji bi nastupao na raznim kućnim svečanostima. Obitelj mu je, dakle, pružila prvi glazbeni odgoj. Kasnije, tijekom školovanja, sve se aktivnije bavio glazbom i sve

* Mr. sc. Anto Lozuk, rektor Papinskoga kolegija Russicuma u Rimu. Adresa: Via Carlo Cattaneo 2/A, 00185 Roma, Italia. E-pošta: anto.lozuk@st.t-com.hr; rettore.russicum@gmail.com

se više usavršavao. Već vrlo rano pokazuje dirigentske sposobnosti. U trećem razredu gimnazije (kao trinaestogodišnji dječak!) nastupa prvi put kao dirigent: sa svojim kolegama vrlo uspješno izvodi nekoliko troglasnih skladbi.

Razdoblje koje provodi u Travniku posebno je pogodovalo njegovu glazbenom sazrijevanju. Travnička gimnazija u ondašnjim prilikama predstavljala je pravi kulturni centar na području Bosne i Hercegovine. U školskome programu posebna se pozornost posvećivala upravo glazbenomu odgoju i glazbenim priredbama. U gimnaziji je uvijek postojao velik zbor i orkestar — s gudačima, puhačima i udaraljka — a bolji instrumentalisti i pjevači nastupali su i kao solisti. Ludwig je u svemu tome uvelike sudjelovao. Osobito često nastupa kao pjevač solist i dirigent.

Stupivši u novicijat Družbe Isusove, dvije se godine morao posvećivati drugim zadaćama: redovničkim obvezama i duhovnom napretku. Glazbene aktivnosti pale su u drugi plan. U daljnjem tijeku isusovačke formacije — u vrijeme trogodišnjega studija filozofije i trogodišnjega odgojiteljskog rada u sjemeništu — glazbi se posvećivao koliko je mogao, ali ni izdaleka koliko je želio. Prema vlastitome svjedočenju, kroz čitav život nosila ga je snažna želja da se sav posveti glazbi. Tijekom osam godina, koje je kao mladi isusovac proveo u Zagrebu, ova se želja ostvarivala u vrlo maloj mjeri.

Uskoro se ipak sve promijenilo. Poglavari ga g. 1942., nakon osam »suhih« godina s obzirom na glazbu, šalju u Rim da nastavi teološki studij. Te godine upisuje teologiju na Papinskome sveučilištu Gregorijani, a u isto vrijeme i studij glazbe na Papinskome institutu za crkvenu glazbu. Činjenica da se bez problema upisao u tu uglednu glazbenu ustanovu jasno govori da je za studij bio dobro pripremljen. Ipak, nije se mogao u miru posvetiti studiju glazbe. Zbog ozbiljno ugroženoga zdravlja, na savjet liječnika, morao se odreći studija na Institutu. No on se svoje velike želje ne odriče. Nastavlja sam studirati glazbu. U njemu je osobito velik interes na području crkvene glazbe probudio gregorijanski koral.

U međuvremenu skolastik Ludwig Pichler završava studij teologije i prima svećenički red (1945.). Kratko nakon ređenja, prema odredbi poglavara, kreće u Francusku, u Paray-le-Monial. Ondje obavlja završni dio isusovačke formacije (tzv. treću probaciju). Ujedno pastoralno brine za Nijemce — ratne zarobljenike — koji su se ondje nalazili, budući da je dobro poznao njemački jezik. U Francuskoj ostaje oko dvije godine, a onda se 1947. ponovo vraća u Rim.

Tada je nastupila sudbonosna 1948. godina, kada nastaje velik preokret u životu mladoga p. Pichlera. Iznenada dobiva novo poslanje u kojem će se konačno započeti ostvarivati njegova velika želja i gdje će obilno biti iskorištena njegova glazbena nadarenost i znanje. Na zahtjev p. Gustava Wettera, novoimenovanoga rektora Papinskoga kolegija *Russicum*, p. Ludwig Pichler premješten je u taj zavod gdje se trebao pripremati za preuzimanje dužnosti dirigenta tamošnjega zbora. Na toj će dužnosti ostati pune 63 godine, sve do 2011., kada je navršio 95 godina života. U Kolegiju će niz godina vršiti i službu vicerektora te kroničara toga zavoda. Sve to vrijeme bit će duhovnik mnogim studentima, subračiću isusovcima i drugim vjernicima.

2. Papinski kolegij Russicum

Papinski Kolegij *Russicum* nalazi se u Rimu, na vrhu brežuljka Eskvilina, vrlo blizu bazilike Svete Marije Velike, jedne od četiriju stožernih bazilika Vječnoga Grada. Utemeljio ga je papa Pio XI. apostolskom konstitucijom *Quam Curam* 15. kolovoza 1929. Osnovan je kao kolegij strogo misionarskoga karaktera, kao jedna vrsta sjemeništa u kojem će se misionari pripremati za put u Rusiju, da ondje ostvaruju svoje misijsko poslanje.

Izvorno je ime Kolegija: *Pontificium Collegium Russicum Sanctae Theresiae ab Infante Jesu — Papinski ruski kolegij Svete Terezije od Djeteta Isusa*. Papa je, dakle, za nebesku zaštitnicu *Russicum* proglasio sv. Tereziju iz Lisieuxa. Nameće se pitanje: Što je zajedničko ovoj svetici, koja za čitava svoga života nije napuštala ni svoj grad ni svoj samostan, i projektu koji je Papa htio ostvariti putem Kolegija *Russicum*? Dva su ga razloga potakla na ovaj korak. Prvi je vezan uz velike ambicije i oduševljenje koje je u katoličkome svijetu razbudilo osnivanje Kolegija. Zamisao obraćenja Rusije razbudila je, naime, u katolicima apostolsku i misionarsku glad velikih razmjera. Poslanje *Russicum* ne smije završiti samo u Rusiji. Nakon Rusije dolazi na red svijet, prije svega Daleki Istok. Katolički misionari, držalo se, krenut će iz Rusije dalje prema Indiji, Kini, Japanu... Ovo na svoj način tumači zašto je sv. Terezija iz Lisieuxa, koja je bila tek proglašena zaštitnicom misija, postala zaštitnicom i *Russicum*.

Drugi razlog bio je više praktične naravi. Vezan je osobito uz pitanje gdje je Papa pronašao novčana sredstva za izgradnju zgrade Kolegija i njegovo održavanje. Odgovor glasi: Sredstva mu je pribavila sv. Terezija. Naime, još prije kanonizacije (1925.), Mala Terezija iz Lisieuxa postala je vrlo popularna, a njezina je popularnost još više porasla kada je kanonizirana i proglašena zaštitnicom misija. U karmel u Lisieuxu započinjtu stizati bogate donacije, jednim dijelom za održavanje samostana, a najvećim dijelom za izgradnju crkve u čast Svetici. Crkva je vrlo brzo izgrađena, ali su donacije i dalje stizale. Karmelićanke žive vrlo skromno i ne trebaju mnogo sredstava za život. Tako se dogodilo da je Majka Agnes (rođena sestra Male Svetice) kratko vrijeme nakon kanonizacije sv. Male Terezije obavijestila Papu da samostan u Lisieuxu posjeduje velika novčana sredstva, koja on, ako želi, može upotrijebiti za svoje projekte. Budući da je u to vrijeme projekt *Russicum* bio vrlo aktualan, Papa odlučuje iskoristiti ova sredstva za izgradnju zgrade novoga kolegija. U znak zahvalnosti proglašava sv. Malu Tereziju zaštitnicom Kolegija.

Vodstvo *Russicum* povjereno je Družbi Isusovoj. Isusovci su trebali, u skladu sa smjernicama Apostolske konstitucije *Quam Curam*, razraditi program odgoja i pripreme za specifično poslanje gojenaca u Kolegiju. Kao u svakom sjemeništu, glavni zadatak studenata *Russicum* bio je studij teologije i pastoralna praksa. U tom smislu pohađali su predavanja na obližnjem Papinskom orijentalnom institutu na kojem su uz temeljne teološke i pastoralne teme imali prilike upoznati teološku tradiciju i pastoralnu praksu Istoka, osobito Rusije i zemalja u kojima se njegovala slavenska inačica bizantske liturgije.

Temeljni zadatak Papinskoga kolegija *Russicum* sastoji se upravo u njegovanju slavenske (bolje reći ruske) inačice bizantske liturgije. Budući da se liturgija slavi na staroslavenskome jeziku (ruske redakcije), studenti su bili dužni naučiti stoslavenski jezik, a budući da se svaki liturgijski čin izvodi kroz pjevani dijalog celebranta i zbora, studenti su morali pohađati relativno česte probe zbora i aktivno sudjelovati u svakom liturgijskome činu. Najvažnije točke dnevnoga reda bili su uvijek božanska liturgija (ujutro) i večernja (navečer), koje se slave u kapelici Kolegija posvećenoj sv. Maloj Tereziji, prilagođenom bizantskomu obredu.

No, zadatak *Russicuma* nije se sastojao samo u njegovanju bizantsko–slavenske liturgije unutar Kolegija, nego i u promicanju ove liturgije izvan Kolegija. U tom smislu, odmah nakon utemeljenja *Russicuma* bizantskomu se obredu prilagodila i srednjovjekovna crkva sv. Antuna Opata koja se nalazi uz zgradu Kolegija. U ovoj crkvi u predvečerje svake nedjelje i blagdane slavi se svečana večernja ili tzv. »vsenočnaja« (cjelonoćno bdijenje), a u samu nedjelju i na blagdane svečana božanska liturgija. Zbor *Russicuma* promicao je bizantsko–slavensku liturgiju i u drugim crkvama Rima i Italije, a ponekad i izvan nje.

Službeni jezik u *Russicumu* od osnutka (1929.) do raspada Sovjetskoga Saveza (1990.) bio je ruski. Studenti *Russicuma* bili su, dakle, dužni naučiti ovaj jezik, a uz to i upoznati rusku kulturnu tradiciju, osobito folklor, narodne pjesme i običaje te ih predstaviti vanjskoj publici. Zbor Kolegija imao je uvijek najvažniju ulogu u promicanju bizantsko–ruske liturgijske i kulturne tradicije. Uz liturgijske napjeve tijekom godine uvježbavala su se i izvodila i djela ruske profane glazbe, narodne i umjetničke. Središnji događaj u tom smislu bila je tzv. »jolka« — božićni koncert na kojem je zbor pred publikom Rima izvodio djela iz ruske glazbene tradicije. Tijekom godine zbor bi prigodice priređivao i druge koncerte u Rimu i izvan njega.

Russicum, kao kolegij strogo misijskoga karaktera i sjemenište za pripremanje misionara za Rusiju, usprkos tomu što je kroz svoju povijest uvijek bio prepun mladih oduševljenih ljudi, nažalost nije postigao velik uspjeh. Mnogi od onih koji su se u *Russicumu* pripremali za novu opasnu misiju pošli su, doduše, u Rusiju, ali ih je tamo vrlo brzo locirala tajna sovjetska policija te su završavali u dugogodišnjem zatvoru u kojem sibirskom logoru, ili su jednostavno bili strijeljani. Neki od pojedinaca koji su preživjeli zatvor ili logor (poput p. Waltera Czisze-ka, SI, koji je proveo 23 godine u sibirskim logorima) nakon izlaska ostvarili su, doduše, neku malu apostolsku djelatnost, ali predstavljaju rijetke iznimke.

Russicum je ipak na jednom području odigrao značajnu ulogu: vrlo je uspješno promicao u Rimu, u Italiji i izvan Italije bizantsko–slavensku liturgiju, rusku glazbenu tradiciju te, osobito nakon II. vatikanskoga sabora, ideju dijaloga i ekumenizma, sve zahvaljujući mladomu isusovcu p. Pichleru koji je g. 1948. došao u Kolegij kako bi preuzeo dužnost dirigenta zbora.

3. Dirigent zbora u Russicum

Kada je p. Pichler stigao u *Russicum*, dirigent zbora bio je ruski emigrant Fjodor A. Butkevič. Bio je to dobar glazbenik i poznavatelj ruske liturgijske tradicije, ali čovjek malih ambicija koji nije zadovoljavao kriterije rektora p. Gustava Wettera, inače uglednoga profesora i poznavatelja marksizma. P. Wetter, također Austrijanac koji je jedno vrijeme bio proveo u Zagrebu i govorio hrvatski jezik, poznao je dobro p. Pichlera i njegovu glazbenu nadarenost te u njemu vidio idealnoga čovjeka za ostvarenje svoga cilja — ozbiljne promocije bizantsko–slavenske liturgije i ruske glazbene tradicije.

P. Pichler čitav je dotadašnji život bio proveo u latinskoj liturgijskoj tradiciji i, prije nego će doći u *Russicum*, ozbiljno proučavao gregorijanski koral, no sada, u skladu s novim poslanjem, sav se posvećuje proučavanju ruske sakralne glazbe. Rezultati se uskoro pokazuju. Na *Internacionalnom kongresu sakralne glazbe* u Rimu (1950.) nastupa s temom *Povijest ruske sakralne glazbe*. Njegovo predavanje obilno je ilustrirao zbor Kolegija *Russicum*. Uspjeh je bio potpun. Uslijedili su mnogobrojni pozivi s raznih strana i nastupi u mnogim mjestima, u Italiji i izvan nje. Dva puta sudjeluje i na smotri *Katholikentag* u Njemačkoj.

Djelatnost p. Pichlera u potpunosti je vezana uz aktivnosti ovoga zbora i misiju Kolegija. Kao što je spomenuto, nakon II. vatikanskog sabora *Russicum* se od kolegija strogo misijskoga karaktera i sjemeništa za pripremanje misionara za Rusiju polagano preobražava u kolegij ekumenskoga i dijaloškoga karaktera. Ovakav karakter Kolegija izrazito je odgovarao p. Pichleru, čovjeku zrele svećeničke osobnosti, pobožnosti, otmjenosti i velike finoće. On će kroz sljedeća desetljeća naraštajima mladih ljudi biti uzor od kojega će učiti što znači biti tolerantan, ekumenski orijentiran i otvoren istinskim ljudskim i kršćanskim vrednotama.

Vrlo je značajna njegova suradnja s uglednim zborom *Romanos Chor* iz Švicarske. To je poluprofesionalni zbor koji se specijalizirao za izvođenje bizantsko–slavenske liturgijske glazbe. Njegovi su članovi pjevači raznih narodnosti (Švicarci, Nijemci, Austrijanci, Slovenci, Rusi) koji također pripadaju raznim vjeroispovijestima (katolici, protestanati, pravoslavci i drugi). Povremeno nastupaju na svečanim liturgijskim slavljinama u raznim pravoslavnim crkvama u Švicarskoj, Njemačkoj i Austriji, ili priređuju koncerte širom Europe. Počevši već od kasnih sedamdesetih godina prošloga stoljeća, *Romanos Chor* je za uskršne blagdane redovit gost Kolegija *Russicum* te pjeva na liturgijskim službama Velikoga tjedna i Uskrsa. U suradnji s ovim zborom p. Pichler snimio je više nosača zvuka s napjevima bizantsko–slavenske liturgijske glazbe.

Kao dirigent, naš je slavjenik tijekom 63 godine rada sa svojim zborom sudjelovao na više od 6000 svečanih liturgija (misa) i drugih liturgijskih službi (večernje, jutarnje, cjelonoćna bdijenja), održao više stotina javnih koncerata na kojima su izvedena djela iz ruske sakralne i svjetovne glazbene tradicije, skupio vrlo veliku zalihu odgovarajuće literature, ispisao na tisuće stranica nota, načinio prilagodbu redovitih liturgijskih napjeva za troglasni, četveroglasni, peteroglasni i šesteroglasni muški zbor, kasnije i za mješoviti. Izradio je vlastite obrade go-

lema broja zahtjevnijih liturgijskih napjeva ili ih prilagodio konkretnomu sastavu zbora, napisao troglasne i četveroglasne obrade svih šesnaest tonusa koji se upotrebljavaju u bizantsko–slavenskoj liturgijskoj glazbi, kako bi omogućio što bolju izvedbu promjenjivih dijelova božanske liturgije i drugih liturgijskih službi (troparioni, kondakioni, stihire) itd. Njegove glazbene obrade, koje se odlikuju jednostavnošću, jasnoćom i ljepotom, mogu se pronaći na mreži i izvode se svugdje po svijetu.

U godinama nakon Koncila p. Pichler uspostavlja kontakte i ostvaruje plodnu suradnju s mnogim uglednim predstavnicima istočnih crkava i glazbenicima koji skladaju sakralna djela u duhu bizantsko–slavenske tradicije. U krugu korespondenata s kojima kontaktira nalaze se i velika imena poput Igora Stravinskog i Aleksandra Grečaninova. Postaje poznat u Ruskoj, Bugarskoj i Makedonskoj Crkvi — od koje 2009. godine prima posebno odlikovanje za svoje zasluge na polju liturgijske glazbe. Poznat je i širom svijeta u krugovima grkokatolika i pravoslavaca bizantsko–slavenske tradicije.

P. Pichler bio bi i danas aktivan, ali kada je navršio 95 godina — budući da mu je već bila potrebna redovita medicinska njega — poglavari su odlučili da ipak bude umirovljen. Bilo je to prije nešto manje od pet godina. Nalazi se u isusovačkome domu za starije i bolesne koji je u sklopu Rezidencije sv. Petra Kanižija, pokraj isusovačke Generalne kurije u Rimu. Sada teže hoda, ali voli primati goste i razgovarati te, kad mu se ukaže prilika, rado pjeva. Glas ga još uvijek služi i glava mu je bistra. Kada ostane sam, mnogo čita i moli.